

Voordelige tantièmes in het ambtenarenpensioen

Het Rekenhof heeft de voordelige tantièmes in het ambtenarenpensioen onderzocht. Tantièmes of loopbaanbreuken bepalen hoe zwaar gewerkte periodes in een loopbaan doorwegen bij de pensioenberekening. Door voordelige tantièmes krijgen bepaalde categorieën ambtenaren meer pensioen en kunnen ze sneller met pensioen gaan. Het Rekenhof gaat in deze audit allereerst na wat de redenen van de wetgever waren om die voordelige tantièmes toe te kennen en onderzoekt vervolgens of die vandaag nog geldig zijn. Ook controleert het of eerder gesignaleerde problemen in de regelgeving intussen werden aangepakt, of de Federale Pensioendienst (FPD) die regelgeving steeds correct kan toepassen en of de tabel van de 'actieve diensten' die recht geven op een voordeliger tantième en die opgenomen is in de basiswet op de overheidspensioenen, nog actueel is.

Tantièmes: een lange historiek

De basiswet voor de pensioenen van ambtenaren, de wet van 21 juli 1844, voorziet tot vandaag in een berekening van het pensioenbedrag op basis van drie elementen: de wedde, het aantal dienstjaren en de loopbaanbreuk of het tantième, dat verschilt volgens de aard van de diensten. Het normale tantième was vanaf het begin al $\frac{1}{60}^e$ van de wedde voor elk jaar dienst, maar er bestonden ook onmiddellijk voordeligere tantièmes voor heel wat groepen ambtenaren.

Recent onderzoek bevestigt dat het ambtenarenpensioen aanvankelijk het karakter van een ongeschiktheidsuitkering had. De toekenning van voordelige tantièmes aan bepaalde groepen moet dan ook vanuit die invalshoek worden benaderd: het tantième vormde een soort 'correctiefactor' in de berekening die ervoor moest zorgen dat elke ambtenaar in geval van ongeschiktheid een waardig inkomen behield na zijn loopbaan. Voor de ambtenaren met een 'zwaar beroep' (douaniers, postmannen) was de kans op een 'ongeschiktheid' op relatief jonge leeftijd immers hoog; andere groepen (hoogleraren of rechters) bereikten dan weer de pensioenleeftijd al na een relatief korte loopbaan.

Noodzaak tot herziening

In 2000 poogde de wetgever een nieuw systeem van tantièmes naast of in de plaats van de bestaande regeling te plaatsen door de toekenning van een 'complement belastende functies', maar die wetgeving werd nooit uitgevoerd. In 2019 kwam er een wetsvoorstel dat alleen nog een pensioenvoordeel wilde behouden voor overheidspersoneel van wie objectief kon worden vastgesteld dat hun functie volgens vastgelegde criteria een 'zwaar beroep' was. Ook dit plan werd uiteindelijk niet omgezet in wetgeving.

Het Rekenhof is op basis van zijn onderzoek van oordeel dat het huidige systeem van voordelige tantièmes moet worden onderzocht om na te gaan of de ongelijke behandelingen die eruit voortvloeien, nog steeds kunnen worden gerechtvaardigd.

Problemen in de wetgeving

Het Rekenhof stelt bijkomend een aantal problemen vast in de regelgeving (waarvan het sommige al eerder opwierp) en bij de controle door de FPD op de naleving ervan:

- De graadbenaming is vandaag geen geschikt criterium meer om uit te maken of een betrekking een 'actieve dienst' is of niet. Dat zou moeten gebeuren op basis van de inhoud van de functie.
- Het tantième zou los moeten staan van de rechtsvorm van de werkgever.
- De gangbare interpretatie van het begrip 'werkelijk gepresteerde diensten' zou het best expliciet in de wetgeving worden bepaald.
- Een voordelig tantième zou bij overgang naar een andere functie alleen behouden mogen blijven als ook die nieuwe functie een zwaar beroep is.
- De tabel van de actieve diensten in de basiswet moet – opnieuw – worden geactualiseerd:
 - De benamingen van meerdere overheidsdiensten moeten worden geactualiseerd.
 - De graad van penitentiair bewakingsassistent (met de functie van chauffeur van celrijtuigen) bij de FOD Justitie moet worden ingevoegd.
 - De tantièmes bij overheveling van ambtenaren van de FOD Mobiliteit en Vervoer naar de Vlaamse overheid, in voorbereiding sinds 2016, moeten worden geregeld.
- De wetgeving moet volledig worden aangepast aan het arrest van het Grondwettelijk Hof van 31 januari 2019 over de actieve diensten van een aantal ambtenaren van de gemotoriseerde brigades van de afdeling Douane. De recente wetwijziging volstaat niet omdat ze was gebaseerd op een verouderd ontwerp waarin enkele van de graden die recht moesten krijgen op het voordelige tantième ontbraken. Bovendien leidde het betrokken voorontwerp van wet tot kritiek van zowel de Inspectie van Financiën als van de Raad van State dat het niet alle bestaande ongelijkheden oploste. Ook de minister van Pensioenen drukte overigens haar bezorgdheid hierover uit tijdens de bespreking van het wetsontwerp.
- Uit dat onderzoek naar de gevolgen van het arrest van het Grondwettelijk Hof blijkt overigens dat noch de beperkte, noch de ruimere aanpassing van de wetgeving nieuwe geschillen zal kunnen vermijden. De betrokken overheden (de FOD Financiën en de Vlaamse Belastingdienst) geven immers aan dat nog andere categorieën ambtenaren geconfronteerd worden met een ongelijke behandeling.

Controle door de Federale Pensioendienst (FPD)

Wat de controle door de FPD op de naleving van de tantièmes betreft, blijft het Rekenhof van oordeel dat het de opdracht is van de FPD is om de actieve diensten die de werkgevers aangeven, te controleren. Uit het onderzoek bleek namelijk dat de DmfA-aangiftes van de betrokken overheidsdiensten niet altijd correct zijn, zodat controles wenselijk zijn. De FPD zou die overheidsdiensten ook het best bewust maken van het nut van de uitbouw van een intern controlesysteem. Het berekeningsprogramma achter MyPension (NewPenCalc) kan voor enkele specifieke categorieën ambtenaren (kerkbedienaars, provinciegouverneurs en arrondissementcommissarissen) nog geen correcte pensioenraming maken.

Reactie van de minister van Pensioenen

De minister van Pensioenen reageert op de delen van het verslag die gericht zijn op de wetgevende vraagstukken. Ze onderschrijft dat de voordelige tantièmes dienen om het risico van een zwaar beroep te compenseren. Ze wijst erop dat tijdens de vorige legislatuur al werd gepoogd om een globale regeling uit te werken voor de erkenning van zware beroepen maar dat de sociale partners er toen niet in geslaagd zijn een akkoord te vinden dat een gelijke behandeling kon waarborgen tussen enerzijds statutaire ambtenaren en anderzijds contractanten (in zowel de privésector als bij de overheid).

De minister benadrukt dat aanpassingen aan de regelgeving van de voordelige tantièmes moeten passen binnen een volwaardige en overkoepelende oplossing voor de erkenning van zware beroepen die uitgewerkt moet worden door de sociale partners. Ze geeft dan ook aan niet van plan te zijn om de wet te wijzigen zolang het sociaal overleg nog aan de gang is.